

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

נה

מכון
באר
האמונה

תוכן העניינים

פרשת נח

- א לפקוח עיניים - נראה כרעה ואינה אלא לטובתו.
- ג תמים היה - להניח את ה'חכמה' ולילך בתמימות.
- ה ונח מצא - ע"י האמונה יושפע עליו שפע הפרנסה וכל טוב.
- ו ואני תפילתי - כוחה של תפילה ובפרט כשהיא למען כבוד שמו.
- ז בעיני ה' - הזהירות בשמירת עיניים.
- ט ריח הניחוח - עיקר חשיבות האדם בעמידתו בנסיונות.
- יא בתר רישא אזיל - לקדש את ה'ראשית' וההתחלה ובפרט בתחילת השנה.
- יד עולם חסד יבנה - קיום העולם רק בזכות מידת החסד.

פרשת נח

לפקוח עיניים – נראה כרעה ואינה אלא לטובתו

בפרשתן (ו י), 'וילד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת', הנה, לא זכה נח ללדת אותם עדי הגיעו לגיל חמש מאות שנה, כדכתיב (ה לב) 'ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד... וכל המתבונן יתמה, מדוע נגזר על אותו צדיק שנאמר בו (ו א) 'כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה' להתהלך עירי חמש מאות שנה, והרי באותם הדורות כבר היו מולידים בהיותם בני שישים עד מאת שנה.

אמנם, המעיין בדברי רש"י יבין שאין כאן כל עונש, רק הכל היה לטובתו גרידא, וכדאיתא במדרש (בר"ר כו ב, הובא ברש"י), 'אמר רבי יודן, מה טעם כל

הדורות הולידו למאה שנה וזה לחמש מאות, אמר הקב"ה אם רשעים הם יאבדו במים ורע לצדיק זה, ואם צדיקים הם אמריח עליו לעשות תיבות הרבה, כבש את מעיינו ולא הוליד עד חמש מאות שנה כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול'. נמצא שרק לעיני בשר ודם היה נראה שהקב"ה נוהג עמו במידת הדין, אבל עפ"י אמת לא היה כאן אלא הצלה לבניו שלא יספו במבול". ומכאן ילמד כל איש לעצמו, בהיותו תמה על ענייניו, והנהגת ה' עמו ברוח או בגשם, בפרנסה או בזש"ק, בנחת או בכריאות, מה קשה חלקי וחבלי - מדוע עלי להתנזר כל כך הרבה לישועתי הבוששת מלבוא... כי באמת כל ההמתנה והיחול אינם אלא לטובתו הגמורה², ובכוא העת יזכה

א. כיו"ב למדנו עוד, שהנה נח הצדיק יושב כשנה תמימה סגור ומסוגר בתיבה סגורה וחתומה, בו תרמוש כל חייתו יער, חיות טובות ורעות, ועליו להאכילם ולהשקותם במשך כל היום והלילה, והוא ממש כיושב ב'בית האסורים' כשהוא משמש ב'עבודות שירות', ולכאורה כיצד נשאר שלם בדעתו ושכלו... וכל אחד יחשוב לעצמו, כיצד היה נראה אחרי שנה תמימה כזאת, והרי את מיטב רופאי הנפשות (פסיכולוגים) היו צריכים להזעיק אליו, וכולי האי ואולי... אבל האמת תורה דרכה, כי כל זה אינו אלא בזמנים כתיקונם, לא כן גבי נח, שידע היטב שהמבול משתולל בחוצות, כל העולם טובע במים הזדונים, ותיבה חתומה זאת היא היא 'מגן ומושיע' עבורו, בוודאי היה שש ושמח בכל רגע על ש'זכה' להיות חתום ונעול תחת מסגר ובריח, וכל עבודתו ויגיעתו שמה היו לו למשיב נפש, בידעו כי רק כך תנצל נפשו... כיו"ב, יכירו בניו וידעו, כי כל מצב הנראה להם כ'בית האסורים' וקושי נורא, כל 'מסגר' ועמל אינו אלא לטובתם הגמורה, להצילם ממים הזדונים למען חיותם כהיום הזה בזה ובכא.

וכעניין הזה היה אומר הרה"ק רמ"ח סלאנים זי"ע מהמקובל בידי מזקני צפת אודות תלמידי ואנשי הרה"ק ה'בת עין' זי"ע שהיו מפורסמים בשלוות רוחם ורוגע מהלכם, מאחר שהיה הרה"ק מרבה לדבר על ליבם דיבורי אמונה ובטחון, כי האמונה הטהורה היא מביאה את אושר החיים בהשקט ושלווה בלא לכעוס ולהתקצף על הזולת או על עצמו...

ב. הטו נא אזניכם למעשה נפלא שסיפר מרא דעובדא ה"ה הרב צבי בערקאוויטש שליט"א, מיקירי קרתא בעיר אשדוד יצ"ו, לפני כשנה ומחצה עמד לקראת נישואי בתו הכלה תחי', ובעל כרחו נאלץ לנסוע לארה"ב לזכות נדיבי עם במצוות הכנסת כלה, שמא שם ימצא יישוב הגון לשאלת הגמ' 'כסף מנלך'... והתאכסן בבארא פארק, וסיכם עם 'דרייווער' (נהג) שהשכם בבוקר בשעה 5.30 יקח אותו ברכבו לוילאמסבורג מבית כנסת לרעהו, שם יעשה 'סיבוב' בין המתפללים, וכפי הנהוג יקבל הדרייווער בשכרו שליש מכל הסכום שהצליח לאסוף.

ואכן יצא ר' הערשל הנ"ל מפתח האכסניא והמתין בזמן הנקוב לדרייווער, אלא שאיחרו פעמי מרכבותיו... עובר רגע ועוד רגע ו'הילד' איננו... וכידוע שכל רגע שעובר הוא הפסד ממון ואבידה שאינה חוזרת (גם על 'מקצוע' שלו נאמר Time is money זמן שווה כסף)... וככה עברו יותר מעשרים דקות של תוחלת ממושכה וצפייה לשוא... וכבר החל יצרו לפעפע בקרבו – ראה, היום התחיל ברגל שמאל... עליך להתמלא כעס עצום על הדרייווער שלא עמד במילתו וגרם לך נזק כספי. אכן ר' הערשל רוח אחרת היתה עמו, נלבש והשליך על ה' יהבו, וגמר בדעתו שאין שום טעם לעמוד ברחוב העיר באפס מעש, מוטב יכנס לבית המדרש הסמוך לומר תהילים וה' יהא בעזרו.

נכנס לבית הכנסת 'מונקאטש' ופתח באמירת תהילים, לא עברו רגעים מועטים והנה ניגש אליו יהודי, הלה טפח על כתפיו ונתן לו חמש מאות דולר (כי הכיר בו שלא הגיע לארה"ב לעשות ביזנעס), המשיך ר' הערשל בשלו, כעבור זמן

ויראה בישועתו הגמורה, ואין לו אלא להמתין בסבלנות וכן מצינו בעניינו של יצחק אבינו (כה כ-כו), 'ויהי יצחק מתוך אמונה שלימה בישועת ה' כי תבוא'.
בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה אשתו... ויצחק

מה חזר היהודי ואמר לו, זה היום הנני זקוק לישועה גדולה, הרי לך שמי ושם אימי, אנא, המשך באמירת תהילים לזכותי ולהצלחתי, ואני כבר אתקשר אליך בהמשך היום להודיעך מה אירע בגורלי, השיב לו ר' הערשל, לא תצטרך לטרוח לחפש אותי, כי 'פה אשב' עד שתחזור לבשר בשורות טובות בעז"ה... ואכן ישב שם ואמר תהילים והתפלל שחרית ולמד. אחר כמה שעות התקשר אליו היהודי ושאלו איכה... ענה לו ר' הערשל, הוא אשר דברתי - באותו מקום שראיתני בבוקר, החזיר לו היהודי, המתן לי עוד שעה אחת ואבואה אליך.

משהגיע היהודי פתח לספר בהתרגשות עצומה, כי נקבע לו זמן למשפט ב'בית משפט' שבמאנהעטן, ולכן ביקש ממנו להתפלל להצלחתו. והנה כשהגיע לבית המשפט נוכח לראות כי ה'ליוער' (עו"ד) איננו, וחשש מאוד, כי דרכם של השופטים דשם להקפיד מאוד על מי שמגיע לדין בלא סגור, משום שנראה בעיניהם שהוא מזלזל בכבוד בית המשפט ובמערכת החק והצדק... ומחמירים בדינו, הלה ניסה להתקשר לעו"ד אך בשום אופן לא הצליח 'לתפוס' אותו, ולא ידע מה לעשות, עד שהגיע הרגע בו נקבע שעליו להיכנס לאולם הדיונים, ונכנס בפיק ברכיים. שאלו השופט 'מה יש לך לומר להגנתך', ואמר מה שאמר, וראה זה פלא, אחר מחשבה 'פסק' השופט, כי עצם הגעת 'הנתבע' בלא עו"ד מוכיחה שהוא בטוח בצדקתו ובאמיתות טענותיו, עד שלא ראה שום צורך לבקש 'עזרה וסעד'... ואין לך ראייה גדולה מזו כי הוא דובר אמת... ובמהרה סיים את הדיון כשהוא מוציאו זכאי לגמרי, והיה זה כמעט מחוץ לגדר הטבע, שאפילו לא 'חלם' על פס"ד שכזה, אלא סבר שבמקרה הטוב ביותר יקבע השופט דיון נוסף ושם יגיעו ל'פשרה'.

אלא שלאחר מעשה התקשר העו"ד, וכולו נבוך ונכלם, והתנצל שזה לו ארבעים שנה בעבודתו, מעולם לא אירע לו שיאחר לקום ממיטתו, ושאלו מה היו תוצאות הדין, סיפר לו היהודי מה שאמר השופט ושהוציאו זכאי, בתחילה לא האמין לו העו"ד, כי מעולם לא נשמע בבתי המשפט בארה"ב 'סברא' נפלאה כזו, אדרבה, תמיד הם מחמירים בעונשו של מי שלא הביא עו"ד, ואמר לו שככל הנראה 'השתגע', נענה לו הלה תיכף הנני שולח לך את ה'פרוטוקול' ותראה בעיניך, סיים היהודי את סיפורו ואמר לר' הערשל, לפני כשעה לא הייתי יכול לדבר מרוב התרגשות וסערת הלב על הנס שאירע לי, עתה קח לך 'בשכרך' את סכום המעות שהייתי אמור לתת לעו"ד סך חמשת אלפי דולר... לאחמ"כ שאלו מהי מטרת ביאתו לארה"ב, וגילה ר' הערשל שעומד להשיא את בתו והמצב לא פשוט, היהודי בירר את שמו ומקום מגוריו, ואימתי נקבע זמן החתונה, והודיעו כי יעמוד עמו 'בקשר' ביום החתונה (כי רצה לברר שאכן יש 'כלה'...), וביום החתונה הגיע אליו שליח של אותו אחד עם צרור (מעטפה) מזומנים מכובד...

אחר הדברים האלה התקשר הדרייווער לר' הערשל להתנצל על אי ביאתו, ואמר לו שמעולם לא היתה אצל תקלה כזו (ממש באותו לשון שאמר העו"ד), ולאות פיוס יקח אותו ביום המחרת בחינם...

ועתה עמדו והתבוננו נפלאות ההשגחה העליונה כיצד הרעה עצמה אינה אלא טובה, והיאך הקב"ה מסבב כל הסיבות, שאילו היה הדרייווער מגיע בזמן אזי היה נוסע עמו ר' הערשל למחוז חפצו ומכתת רגליו ומשתכר ב... ודייקא מחמת שלא הגיע - זכה ר' הערשל בחמש מאות דולר ובעוד חמשת אלפים ובעוד 'מעטפה' (וגם חסך שלישי מהרווחים של היום שלמחרת)... כמו כן רק משום שאותו עו"ד המשיך 'להתהפך' במיטתו בשינה עמוקה יצא היהודי זכאי בדינו, וזכו לראות בחסדי השי"ת המפיל תרדמה על עו"ד ועל דרייווער בכדי להושיע שני יהודים מצרתם... זאת ועוד, מפלאי ההשגחה שסיבב א-ל נורא עלילה שאותו יהודי העומד למשפט יראה את ר' הערשל באמירת תהילים, ויתן לו צדקה הגונה ויבקש ממנו שיתפלל להצלחתו - בכדי להביא עליו את הטובה ואת הברכה.

ג. ומענין לענין נציגה נא מעשה שהיה המלמד אותנו דעת, כי הזהירות ושמירת האדם את עצמו - בשעה שקה לו הדבר, תגלגל עליו אורה ורחמים, סיפר האברך הרב א.ק. מעי"ת אלעד יצ"ו, מעשה נס ופלא שאירע בביתו זה לפני כמה ימים, עש"ק פרשת בראשית תשפ"ב.

באותו שבוע פגעה אחת בנות ביתו פגיעה קשה וכואבת, הנפגעת החרישה במסירות נפש, וגם לא סיפרה לאיש מאומה מאשר אירע עמה, כך החזיקה מעמד עד יום שישי בבוקרו של יום, ויהי ביום השישי בהיות הבוקר, הרגישה שיותר איננה מסוגלת לשאת את המשא בגפה, והחליטה 'להוציאו לאור', ולספר את הנעשה אולי ירווח לה במעט,

אחר' (להלן ל כד), אך הקב"ה לא נתן לה את בנימין עד כעבור כמה שנים. וכל זה היה מצד הנהגת רחמים גמורים. תדע, דאיתא בתרגום שני (אסתר ג ג) שהקב"ה 'שמר' שלא יוולד בנימין עד הכנס יעקב לארץ ישראל - לאחר שכבר נפגש יעקב עם אחיו עשו, וכך יינצל בנימין שלא יצטרך להשתחוות לאותו רשע ורק בזכות זה נבנה בית המקדש בחלקו של בנימין (ולא אצל שאר אחיו). נמצא שאיחור לידת בנימין היה אך ורק לטובה - שיבנה בית המקדש בחלקו.

תמים היה - להניח את ה'חכמה' ולילך בתמימות

בפרשתן (ו ט), 'נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח', וכתב ה'בעל הטורים' כי סופי התיבות של האלוקים התהלך נח הוא 'חכם', וביאר הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע שבא הכתוב לספר בשבחו של נח, שהגם שהיה 'חכם' שאין כמוהו, אך את האלוקים התהלך נח בתמימות שהיא העיקר בעבודת השי"ת, והיא 'החכמה הגדולה אחר כל

בן ששים שנה בלדת אותם', והנה, לעין הרואה נראה הדבר שהקב"ה נהג עמו במידת ה'דין', שהרי לא נולדו לו בנוי רק אחר עשרים שנות ציפיה, אך באמת אם אך נפקח עינינו - ולא נביט בראיית בני האדם שאינם אלא 'קצרי רואי', נמצא שאין כאן אלא 'רחמים' פשוטים ומגולים, שהרי מנין 'ארבע מאות שנים' של גלות מצרים החלו להמנות מעת אשר הוליד אברהם את יצחק בנו, ואילו בפועל החל ה'שעבוד' בעבודת פרך רק משמת האחרון שבבני יעקב, הוא לוי שמת האחרון שבשבטים (שעור חי במצרים עצמה צ"ד שנים), כדכתיב (שמות א ו) 'וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא' (ועיין בסדר עולם רבה פ"ג), ולפי זה נמצא שכ' שנים אלו שאיחרו את לידתו של יעקב איחרו גם כן ממילא את לידת השבטים ואף את מיתתם, ובוזה נפחתו עשרים שנים משנות 'שעבוד מצרים' הקשות".

ביוצא בזה מצינו אצל רחל אמנו שבעת לידתה את בנה יוסף, העתירה בתפילה 'יוסף לי ה' בן

וכמעט שלא פצתה את פיה עד שברגע האחרון נזכרה בסדרת השיעורים אשר לומדת ועוסקת בקביעות בספרי 'שמירת הלשון', ובלמה את פיה בגבורת נפש...

לא עברה מחצית השעה, ונכנסה למטבח ביתה, ולנגד עיניה נגלה מחזה מזעזע, כי זה לפני כמה חדשים קנו לצורך חיתוך הבשר וכיו"ב סכינים חדים עד אימה, ולכן הם משמרים את הסכינים ממגע ידי התינוקות עד חרמה, ובאותו היום הצליח קטן בן שנה ומחצה לדלג ולטפס וכבר שיחק בסכין בפיו ובלשונו - כשהוא מנסה למצוא בו טעם מתוק וכיו"ב, ונזעזעה עד עמקי לבה, ואך בנס ופלא הצליחה מבחוץ לשמור על קור רוח ובשלווה והשקט בקשה מהתינוק שיפתח את פיו כשכל איברהיה נקשן דא לדא - הוציאה את הסכין ומצאה פיו ולשונו שלמים ללא כל כחל ושרק, חתך ופצע... אז נזכרה כי היא שמרה על לשונה והקב"ה שמר על לשון בנה הקטן...

ד. פעם שאל הגאון רבי יחזקאל אברהמסקי זצוק"ל את הגרי"ז מבריסק זצוק"ל (שהיה מחמיר לענין צאת השבת וכיו"ב, כשיטת רבינו תם) היאך אפשר להבין את שיטת 'רבינו תם' בענין 'צאת הכוכבים', הרי אם נביט השמימה ניווכח לראות שהשמש שקעה זה מכבר, והיאך אפשר לומר שעדיין יום בזה השעה, ענהו הגרי"ז 'אין מביטים בשמים בכדי לקבוע את המציאות, אלא ב'שולחן ערוך', ואם שם נכתב שעדיין יום, עדיין יום הוא'. כמו כן לענייננו, בשעה שבאים ייסורים והסתרות ח"ו על האדם, לא יביט על הנראה לו בעיני בשר כי הכל 'צרות צרורות', אלא יביט ב'תורה' האומרת לאדם, כי באמת אין זו צרה כלל, אלא גם 'כי אשב בחושך ה' אור לי' (מיכה ז ח).

סיפר הרה"ק הרבי רבי העניך מאלכסנדר זי"ע, שבשנות ילדותו כשלימד ה'מלמד' את פסוקי החומש, נתפסה פעם מחשבתו על דא ועל הא והוציא עיניו מהחומש, כראות זאת המלמד גער בו ואף היכהו על לחיו, באמרו, אם תביט בפנים החומש לא תוכה כלל. לימים סיפר הרבי רבי העניך עובדא זו בסיימו למען ידעו דורותיכם - כי כל יהודי באשר הוא, כשיתבונן 'בפנים' - בתוך הצרות וההסתרות דעדו עליו לראות שם את ה', שוב לא יוכה, כי יראה שהכל רחמים רבים וחסדים מגולים.

ה. ועוד, שהנה כתב רש"י (כה ל) שקיצר הקב"ה חמש שנים משנותיו של אברהם אבינו, בכדי שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה, שהרי הבטיחו הקב"ה שיהיה לו 'שיבה טובה' (טו טו), ומעתה אילו היה יצחק מוליד את עשו מקודם לכן אזי היו מתקצרים יותר שנותיו של אברהם, והתברר למפרע על שהיה זה לטובה שלא יהיו לו בנים עד שישים שנה...

ולכאורה צ"ב, מה עניין ומעלה יש באותם עשרים שנה שנגזר המבול קודם שנולדו בנים לנח עד שרצו הנשיאים להביא 'קרבן' כנגדם.

וביארנו באופן נורא, כי הנה הקב"ה אמר לו לנח להתחיל לעסוק בבניין התיבה מאה ועשרים שנה קודם המבול, והיה זה עשרים שנה קודם שהתחיל להעמיד תולדותיו, נמצא שעשרים שנה הראשונות בנה נח את התיבה מתוך ידיעה ברורה כי אינו עושה זאת בעבור עצמו... שהרי הקב"ה חפץ להשאיר זכר לעולם שממנו יהא בניינו מחדש, ובוודאי לא יהא זה ממני שהרי הנני הולך עירי... והגם שאמר לו הקב"ה 'כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה', מכל מקום כך נגזר מכבשי דרחמנא שעלי לבנות תיבה עבור איש אחר (שאינו צדיק)... ובכל זאת התהלך נח בתמימות מבלי להרהר אחר מידותיו של הקב"ה, ועשרים שנה עמד בגבורה בנסיון המר הלזה, ואם כן 'בדין' הוא שזכרון עשרים שנה אלו יעמוד לדורות למען נתבונן בדרכי אבות, כי אין לך מידה משובחת יותר מהחזיק בתמימות

החכמות... והוסיף לרמוז זאת גם בהא דכתיב (משלי י ט) 'הולך בתם ילך בטח', שאף כאן נרמז 'חכם' בסופי התיבות, כי 'אחר כל החכמות העיקר הוא הולך בתם ילך בטח', לעיזוב כל 'החכמות' ולבטוח בתמימות בהקב"ה.

והנה מצינו ב'קרבנות הנשיאים' בחנוכת המזבח, שהם הביאו 'קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל' וגו' (במדבר ז יג), והביא רש"י מה שדרש רבי משה הדרשן, וז"ל, קערת כסף, מנין אותיותיו בנימטריא תתק"ל (930) כנגד שנותיו של אדם הראשון. שלשים ומאה משקלה, על שם שכשהעמיד תולדות לקיום העולם בן מאה ושלשים שנה היה וכו'. מזרק אחד כסף, בנימטריה תק"כ (520), על שם נח שהעמיד תולדות בן ת"ק שנה, ועל שם עשרים שנה שנגזרה גזרת המבול קודם תולדותיו [כלומר שאת בניו הוליד בהיותו בן חמש מאות שנה - מאה שנה לפני המבול, שאז היה נח בן שש מאות שנה, והרי בנה את התיבה במשך מאה ועשרים שנה, ובע"כ שהחל בבניית התיבה עשרים שנה בטרם נולדו צאצאיו], עכ"ל,

1. וכמו שהיה אומר הרה"ק רבי שלומק'ה מזוועהיל זי"ע, שלמה המלך היה חכם העולם (מלכים א' ה יא) ואעפ"כ הוא עצמו אמר (קהלת ב ט) 'אף חכמתי עמדה לי, וראשי תיבות של אף הוא אמונה פשוטה, כלומר שמה ש'עמד' לו היה האמונה פשוטה שהיא מעל כל החכמה שבעולם.

מובא בגמ' (סוכה גג) ששלמה המלך ראה את מלאך המוות כשהוא עצוב, שאלו שלמה לפשר הדבר, והשיב לו כי נגזר מן השמים שצריך הוא 'לקחת' ולהמית את שני סופרי המלך אליחורף ואחיה, מיד קרא שלמה לשדים ואמר להם שיטלו עימם את שני אלו ויביאו אותם אל העיר לוז, שם אין שליטה למלאך המוות, אך כאשר הגיעו לשערי העיר תפסם מלך המוות ונטל את נשמתם. למחרת שוב הופיע לפני שלמה כשהוא שמח, חזר שלמה ושאלו על כך, והשיב, כי נגזר עליו להמית אותם דווקא באותו מקום ששלחת אותם לשם, 'מיד פתח שלמה ואמר רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה לאתר דמיתבעי תמן מובילין יתיה' - רגלי האדם הם ה'ערבים' שיתקיים בו גזר דינו, שהם מוליכים אותו למקום שמתבקש הוא למסור נפשו שם [ולאפוקי מאותה דעה נפסדת וכוזבת האומרת שפלוגי נהרג כי עבר את הכביש (road) ופגע בו רכב, אלא אדרבה, מאחר שנגזר עליו להיהרג בתאונה על כן רגליו הוליכו אותו למקום ההוא].

ולכאורה הדברים מוקשים בתרתי. א. לאיזה צורך נגלה מלאך המוות לשלמה כשהוא שמח לאחר שכבר המית את שני הסופרים, התינוח בפעם הראשונה הגיע לפני שלמה בכדי שהוא 'יעשה במקומו את העבודה' להעבירם לפתח לוז, אך מה הטעם לחזור ולהופיע כשהוא שמח. ב. מהו שאמר שלמה רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה, וכי הלכו הם ברגליהם, והלא השדים נשאו אותם במרומים. אלא ביאורו, שמלאך המוות בא להתגרות בשלמה ולהפיל את רוחו בקרבו, כשטען בפניו, אתה אשם במיתתם, כי אלמלא ציוות להעביר אותם ללוז הרי היו נשארים במקומם ולא הייתי יכול להמיתם... ואכן הבין היטב שלמה המלך את כוונתו ומיד פתח ואמר רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה, אין לזה שום שייכות אלי, אלא שכך נגזר עליהם מן השמים, ואילו לא הייתי מורה כן לשדים אזי היו הם עצמם הולכים ברגליהם לשם, כי רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה... ואל תבלבל דעתי בספקות אלא אני בתומי אלך באמונה פשוטה ותמימה.

לשון 'מוזנות', וכדכתיב (תהלים קיא ה) 'טרף נתן ליראיו'. אלא, כי לכאורה קשה מה חטאה היונה 'שנודמן לה עלה מר' - וברבים מאתנו השואלים וכי מה חטאתי שפרנסתי באה לי בקושי ומרירות גדול כל כך, לזה פירש 'טרף לשון חטף', וכמו שאמרו חז"ל (ברכות סד.) 'הדוחק את השעה שעה דוחקתו', דמפני שחטפה היונה ודחקה את השעה - מחוסר אמונה בה' שיומין לה מאבלה בעתה הראוי לה, לכן נודמן לה עלה מר ולא מתוק^ז, אך המאמין וסובל הכל יומתק לו כל ענייניו, בפרנסתו^ח ושאר צרכיו^ט.

בחבל האמונה גם בשעת 'הסתר' שאי אפשר להבין את הנהגת השי"ת^י.

ונח מצא - ע"י האמונה יושפע עליו שפע הפרנסה וכל טוב בפרשתו (ח יא), 'והנה עלה זית טרף בפיה' ופירש"י 'טרף - חטף, ומדרש אנדה לשון מזון... אמרה יונה לפני הקב"ה יהיו מוזנותי מרורים בזית בידו של הקב"ה ואל יהיו מתוקין כדבש ביד בשר ודם'. כתב הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע, שלכאורה יש להקשות מדוע לא פירש רש"י שלפי פשוטו תיבת 'טרף' הוא

ז. מאמר נורא אמר הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע על דברי חז"ל הנודעים (תוי"כ ריש פר' בהר) 'מה עניין שמיטה אצל הר סיני', שהנה יסודה של מצות שמיטה היא האמונה בבורא ית"ש, ש'איש האדמה' שכל חיותו ופרנסתו היא מן השדה שובת ממלאכתו שנה תמימה מבלי לדעת 'מאין נאכל' אלא שמאמין בחי העולמים, אמנם בהר סיני זכו ישראל לגילויים נפלאים, שנבקעו ז' רקיעים וראו שאין עוד מלבדו, ומדרגת האמונה גבוהה היא יותר מכל אותם 'השגות', על כן אמרו חז"ל, מה עניין שמיטה שהיא מדרגה גדולה יותר להר סיני שהיא מדרגה קטנה ממנה... ח. כיו"ב אומרים משם הרה"ק מקאצק זי"ע על דברי המשנה (ב"מ י.) 'ראה את המציאה ונפל עליה, ובא אחר והחזיק בה, זה שהחזיק בה זכה בה', וביאר הרה"ק ש'לא קנה' מאחר שעשה השתדלות יתירה באופן שאיבד את כל שפיות דעתו מחמתה - עד שהסתער ו'נפל' על המציאה, ואילו הדרך הישרה שיבור לו האדם - שילך בנחת אל ה'מציאה' ויטלנה בלא שום פחד שמא אחר יקדמנו, שהרי אם נקצב לו הדבר מן שמיא הרי הוא ממילא יגיע לידו, וכן בכל עניני הפרנסה - לא יעסוק בצרכי פרנסתו אלא כפי חובת ההשתדלות ותו לא, אז יזכה לקנות את המציאה. וכך היה הרה"ק מנעשכ"ז זי"ע מבאר את דברי חז"ל (קידושין פב.) 'הריעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי' שדייקא משום שהרעותי את מעשי עשיתי מעשה רע בריבוי ההשתדלות וחסרון האמונה, דייקא בגלל זאת קפחתי את פרנסתי (תולדות יצחק ליקוטי הש"ס קידושין). לאידך, כפי מיעוט השתדלותו כן תרבה פרנסתו, כדמצינו לה'עב"ץ' (בביאורו לאבות ג ו) שהממעט בעסקים יאכל וישבע, והרודף אחריהם כל היום וכל הלילה יחסר לחמו. בהראותו כי בוטח הוא ב'השתדלותו' ולא בבורא עולם.

כה ביאר הרה"ק מרוז"ן (עירין קדישין השלם, ח"ב עמו' תמא) בדברי הגמרא הנ"ל, וז"ל, דיודע, דחסרון הפרנסה בא מחסרון אמונה ובטחון בהשי"ת שהוא לבדו עשה ועושה לכל המעשים ומבין אל כל מעשיהם, ולפעמים נדמה להאדם שאם היה עושה מעשה זו או היה הולך בדרך זה היה מרוויח ממון, ומיצר על זה שלא עשה כן. ובזה תולה הדבר בעצמו ולא בהשגחות השי"ת שלו נתכנו עלילות, וזהו כוונת המשנה, שהריעותי את מעשי שנדמה לו שהרע לעשות - שאם היה עושה מעשה אחר היה מרויח, וע"כ קפחתי פרנסתי שאינו תולה שהכל וכל מעשה בנ"א בהשגחת השי"ת.

ט. הנה נאמר (ז כג) 'וישאר אך נח', והביא רש"י מדברי חז"ל שדרשו מה שנאמר 'אך' - שאיחר מוזנות לארי והכישו, ופירש בזה הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (הובא בליקוטי יהודה החדש), על פי מה דאיתא בספה"ק שלחיות יש דעת יותר מלבהמות, והיינו משום שאמרו חז"ל (ר"ה יא.) שכל מעשה בראשית לדעתן נבראו, והבהמות בחרו שיגיע להם מוזנותיהם דרך האדם - הבעלים שלהם, אכן החיות רצו לקבל מוזנותיהן מידי של הקב"ה [וכדכתיב (תהלים קד כא) 'הכפירים שואגים לטרף ולבקש מא-ל אכלם'], ובזה ניכר הדעת והחכמה שיש בחיות הארץ יותר מן הבהמות, שהם השכילו להבין מהי הדרך הטובה שעל ידה יתפרנסו. והנה בהיותם בתיבה נהפך הגלגל על כל החיות, ששוב לא הגיע להם מוזנותיהם באופן ישר מהקב"ה אלא נח הוא זן וכלכל את כל הנבראים, ונהיה עליהם כבעל הבית, וחרה הדבר מאוד לארי מלך החיות על כן נשך את נח. לדידן יאמר אל נא נהיה 'בהמות'... אלא לכל הפחות שיהא בנו את חכמת החיות לרצות ולהשתדל תמיד להשיג את המוזנות מידו הרחבה והמלאה, ולא 'לרוץ' אחר בשר ודם...

י. ביסוד הדברים כתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (ד"ה יובא) בשם הרה"ק רבי מיכל מזלאטשוב זי"ע לבאר במה שנאמר (ז ז) 'ויבוא נח... מפני מי המבול', ופירש רש"י, 'אף נח מקטני אמנה, היה מאמין ואינו מאמין שיבוא

באר הפרשה - פרשת נח

אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו, ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה' כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה תמיד, את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים', בהקדם מה ששמע מהרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע לפרש במה שאמרו (זח"ג ז): 'ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים', כי עבודת ה' ביראה ובאהבה מתוך התלהבות זו היא כביכול 'פרנסתו' של הקב"ה, 'כי השעשועין ותענוג שמקבל ית' מעבודתו זה נקרא אצלו פרנסה', ועפ"ז מפרש שעל כך אמר הכתוב את קרבני לחמי - היינו ה'פרנסה' שלי תשמרו להקריב לי על ידי 'לאשי' - באש ההתלהבות.

ומוסרף ה'תורי זהב' בזה"ל, הרוב המוני עם אינם משגיחים על תפלתם שיהיה בכוונה כל השנה,

ואני תפילתי - כוחה של תפילה ובפרט כשהיא למען כבוד שמו

בפרשתן (ו יח), 'ובאת אל התיבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך', ביאר בה הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע (תורת המגיד פר' נח) כי כל מהותו של אדם תלויה בתפילה, כי ה'תיבה' מרמזת על תיבת התפילה, והכתוב מצווה ואומר ואת אל התיבה בא עם כל הכוח והכוונה אל תיבת התפילה", מתוך ידיעה אשר אתה - חיך, וחיי בניך ואשתך ונשי בניך כל אלה נמצאים כעת אתך כי בכוח תפילתך תוכל להשפיע להם חיים וברכה. על כן יתפלל אל ה' בכל לבו וימלאו כל משאלותיו".

וכך כתב בספה"ק 'תורי זהב' (פנחס ד"ה צו) לבאר מה שנאמר (שם כח ב-ד) 'צו את בני ישראל ואמרת

המבול ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים', והקושיא נודעת, כיצד אפשר לומר על נח שהיה 'צדיק תמים' שהוא מקטני אמנה ח"ו. ומבאר כי 'אמונה' הוא גם מלשון המשכה וגידול, וכמו שנאמר (אסתר ב ז) 'ויהי אומן את הדסה', וכלשונו, 'כי באמונה יש כח זה, שע"י האמונה יומשך הדבר הזה ממקורו ויבוא, היינו ע"י שהוא מאמין בהש"ת ובוטח בו באמונה שלימה על שום איזה דבר אז נמשך הדבר ההוא ובא בשלימות', ועל כן לא רצה נח להאמין באמונה שלימה שיבוא המבול מים לשחת על הארץ שמה יגרום ע"י אמונתו שאכן יהיה המבול, וזהו שכתב רש"י 'מאמין ואינו מאמין', כי מצד אחד היה מאמין בשלימות בכל דברי הקב"ה, אך 'אינו מאמין' שהתיירא להאמין בדבר הזה פן יגרום על ידי אמונתו להמשיך את המבול.

וכך פירש הרה"ק ה'צמח צדיק' זי"ע בכתוב בריש פרשתן (ו ט) 'את האלוקים התהלך נח', בהקדם מה שמבאר בלשון הכתוב (תהילים קטז ג) 'כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא', וז"ל, דמי שיש עליו ח"ו השראת הדינים - העצה לזה שיאמר תמיד כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, כי הדינים הם רק לבוש (ר"ל, כיסוי הנראה בחוץ כעין בגד לגוף) ובפנימיות הם רחמים לטובת האדם, ועי"ז גם מן השמים מסכימים לטובה, כי מאתו לא תצא הרעות, עכ"ל, והנה 'כוס' בגימטריא 'א-ל-הים' (86) הרומז למידת הדין, והאומר גם בשעה קשה כזו שאין זה אלא 'ישועות אשא' - שהכל בא עליו רק בכדי להביאו לידי הישועה, זוכה ומתקיים בו 'ובשם הוי"ה' - מידת הרחמים 'אקרא'. כיו"ב, נרמז גם כאן 'את האלוקים התהלך נח' - שגם בשעה שהיה עליו מידת הדין בחי' אלוקים, התהלך נח באמונתו שהכל לטובה ולמנוחה, ועי"ז זכה אכן ל'נח' - מנוחת שלום השקט ובטח.

יא. עפ"י"ז ביאר הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע בלשון הכתוב (ו ט) 'מהעוף למינהו', ש'העוף' מרמז על המחשבה הפורחת לאדם בתוך תיבות התפילה, והיא 'למינהו' - ממין עסקיו וענייניו קודם התפילה, שאם עסק בתורה ועבודה הרי המחשבות שבשעת התפילה הם 'באותו המין' והעניין, מחשבות קדושות וטהורות, אכן אם קודם התפילה היה משוקע בהבלי עולם הזה אזי עולים בלבו בשעת התפילה מחשבות זרות' רח"ל, ומסיים והוא בדוק ומנוסה וברור למבין.

יב. ודע, כי כל יהודי באשר הוא יכול 'לשדד מערכות' בתפילתו ולפעול גדולות ונצורות. וכך הביא הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע בשם הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע לבאר במה שאמרו חז"ל (בר"ר לב ו, הובא ברש"י ז ז) על נח שהיה 'מאמין ואינו מאמין', שהכוונה שהיה 'מאמין' בהקב"ה 'ואינו מאמין' בעצמו שיש בכוחו לבטל את הגזירה. הוסיף ה'דברי שמואל' לבאר ביתר שאת, כי באמת מחשבה זו יש בה חסרון גם באמונה בהקב"ה, שהרי אין סוף לגדלותו ית', ובאמת גם עבודת הצדיקים ואפילו האבות הקדושים אין לה ערך לפי גדולתו, אלא שהקב"ה מקבל באהבה את תפילתם, ובאותה מידה הוא 'משוה קטן כגדול', ומקבל באהבה גם תפילת כל יהודי 'פשוט', ומסיים הרה"ק בזה"ל, ומכח אמונה זו יכול כל יהודי להפוך ולבטל גזירות בתפילתו.

שבשמים כל אלה עשה לא למעננו, כי אם למען שמך הגדול.

והנה בפרשת שלח התפלל משה רבינו (במדבר יד יג) 'ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים וגו', ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה וגו', ועתה יגדל נא כוח ה' כאשר דברת לאמר, ה' ארך אפיים ורב חסד וגו', סלח נא לעוון העם הזה, ויאמר ה' סלחתי כדברך, וברש"י, 'סלחתי כדברך - בשביל מה שאמרת פן יאמרו מבלתי יכולת ה'". מכאן היה הגה"ק מטשעבין זצוק"ל מדייק כי המתפלל למען כבוד שם שמים מוכרחת תפילתו להתקבל. והרי לך ראייה, שהרי משה התפלל כאן בזכות שני דברים. א'. שלא יתחלל שם שמים - ואמרו הגוים מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה. ב'. - ה' ארך אפיים ורב חסד וכו'. וברש"י, (עיי"ש) ארך אפיים אף לרשעים. ואפילו הכי אמר לו הקב"ה סלחתי כדברך - על שאמרת מבלתי יכולת ה'. והיינו שגדולה כוחה וזכותה התפילה למען כבוד שם שמים יותר מהזכרת מידות הרחמים.

היה מסיים הגאון גאב"ד טשעבין זצ"ל ואומר שמצווה רבה לפרסם דברי רש"י אלו - למען ידעו דור אחרון גדולתה של תפילה למען כבוד שמו באהבה, וירבו לבקש הן בבני הן בחיי הן במזוני - 'אבי שבשמים, גלוי וידוע לפניך כי לכבודך רצוני לזכות בזרע חי וקיים, אנא ממך הסר ממני את עול הפרנסה כדי שאהיה פנוי לעבודתך, ותסיר ממני כל הייסורים וכל המניעות ברוחניות ובגשמיות, בכדי שאוכל לעבדך עבודה הישרה והמקובלת לפני כסא כבודך" תפילה כזו שיש בה כבוד שמים מתקבלת בכל עת ועונה.

בעיני ה' - הזהירות בשמירת עיניים

כתב הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (בראשית ד"ה ויראו), שכל פנים דור המבול התחיל מ'פנים העיניים', וכמו שנאמר (ו ב) ויראו וגו', ונח מצא חן בעיני ה' כי

רק בימים הנוראים מחזיקים את עצמם בכל כוחם להתפלל כראוי בכוונה שלימה, עכ"ל, וכנגד זה דיבר הכתוב 'ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה', ר"ל שתפללו באש ובהתלהבות כל השנה, ומה שאצלכם 'כבשים' - מלשון כבוש, 'בני שנה', ר"ל שכל השנה האש כבושה אצלכם, לא תעשון כן לה' אלוהיכם, אלא שנים ליום עולה תמיד, הן בתפילת הבוקר והן בתפילת הערב, שתמיד יהיה בבחי' לחמי לאשי על ידי עבודה שבלב מתוך אש קודש באהבתו ויראתו ית'.

בפרשתן (ט יג), 'את קשתי נתתי בענן רמוז בה הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תורת משה פר' נח ד"ה את קשתי) כי קשתי ר"ת קדושתך שמך תורתך ימינך, ובקש"ת זו הבטיח הקב"ה ששוב לא יבוא מבול לעולם, כלומר המבקש ומתפלל עבור כבוד שמים יתקבלו כל תפילותיו.

הוסיף על זה ב'ליקוטי חבר בן חיים' (ליקוטי בתר לקוטי פר' נח וז"ל (בשינוי). כי כשאומרים ישראל בסוף התפילה עשה למען שמך וכו' נעשה רעש גדול למעלה. נראה הענין, כי בעוונותינו הרבים מיום שחרב ביהמ"ק ננעלו שערי תפילה (ברכות לב:), וזה הכוונה עשה למען שמך - שאנו מבקשים, אף אם לא הועילה תפילתנו אבל אנא ממך, עשה למען שמך, ולמען קדושתך ותורתך וימינך, הושיעה ימינך. ומזה נעשה הרעש למעלה.

והנה מה שאמרו שננעלו שערי תפילה למדה במדרש איכה מדכתיב (איכה ג מד) 'סכות בענן לך', וזה רמזו בכתוב 'את קשתי נתתי בענן' - כשיהיה 'ענן' המעכב את התפילה מלעלות - נתתי לכם את קשתי" כנגד ענן זה, כלומר שתתפללו עשה למען קדושתך ותורתך וימינך ותתקבל תפלתכם, ע"כ.

ומהאי טעמא תקנו לומר בסוף תפילת העמידה 'עשה למען שמך, עשה למען ימינך, עשה למען תורתך, עשה למען קדושתך'. כי אחר כל הבקשות שבתפילת 'שמונה עשרה' מוסיפים אנו לאמר, אבינו

יג. הרה"ק ה'קדושת ציון' מבאבוב זי"ע הי"ד היה רגיל לספר על אחד מחסידי הרה"ק מראפשיץ זי"ע בשם ר' זאנוויל אשר היה עני ואביון מבלי פרוטה לפרוטה, והציעו לו לשמש כש"ץ בימים נוראים בעיר פלונית תמורת מחיר הגון ונכבד, מאחר שהיה יודע 'פרק שירה' וקולו ערב ביותר, והתחבט מאוד היאך ישהה ברה"ה שלא במחיצת רבו, אך הדחקות הנוראה הכריעה את הכף וקיבל את ההצעה, וכאשר בא להיפרד מהרה"ק מראפשיץ נענה כנגדו

באר הפרשה - פרשת נח

תיקן פגם זה, וזהו בעיני ה' - שקידש עיניו רק למענו
 ולכבודו ית'. וכבר איתא בגמ' (סוכה מט:) כל אדם שיש
 עליו חן בידוע שהוא ירא שמים⁷.
 בפרשתן (ט כג), 'ויקח שם ויפת את השמלה וישימו
 על שכמם שניהם וילכו אחרנית ויכסו את
 ערוות אביהם ופניהם אחרנית, וערוות אביהם לא

בשנינותו וחרירותו, אה זאנויל, ובכן תן פחדך אויך געלט... (וכי גם הבקשה על 'ובכן תן פחדך' היא 'כסף'... כלומר שכל תפילתך לא תהא אלא מחמת הממון שהובטח לך), נענה לו החסיד מיניה וביה 'ובכן צדיקים אויך געלט'... (גם הצדיקים צריכים למעות...), הוסיף על כך ה'קדושת ציון', ואני אומר 'ובכן יתקדש שמך ה' אלוקינו, אויך געלט' - שבכדי שנוכל לעבוד את ה' כראוי ולקדש את שמו הגדול בעולם זקוקים אנו למעות הרבה...

כלל הדברים, שכל בקשת ה'גשמיות' אינה אלא לצורך רוחני, והרי היא כבקשה על ענייני הרוחניות. וכן רמז לה ה'חתם סופר' זי"ע (סוף פר' תבוא) בפסוק (תהילים כז ד) 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש', שהנה אמרו חז"ל (תענית ח:) שאין לבקש על שני דברים כאחד, כדכתיב (עזרא ח כג) 'ונצומה ונבקשה על זאת' ולא על אחריתי, ולכאורה קשה שהלא אנחנו מבקשים על כמה וכמה דברים ב'שמונה עשרה' וב'אבינו מלכנו', אלא ביאור הדברים, שכל כוונתנו אינה אלא לדבר אחד - שיהיה לנו כל הנצרך לנו לשבת בבית ה' ולחזות בנועמו, וזהו הפירוש במזמור זה אחת שאלתי מאת ה', אותה אבקש ולא יותר, ומהו, שבתי בבית ה' כל ימי חיי, וכל הבקשות שאני מרבה לבקש בכל התפילות וכדומה אינם אלא לצורך דבר זה בלבד.

יד. ודרך הישרה היא שיגדור האדם את עצמו בגדרים וסייגים, להתרחק מן העבירה, לבל יוכל המשחית להתקרב לפתח ביתו, דהנה כששלח נח את היונה כתיב (ח יא) 'ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה'. ואיתא במדרש (ב"ר לג ו) רב ביריי אמר נפתחו לה שערי גן עדן והביאה משם. והקשה הרמב"ן (שם), לפי שיטה זו מנין ידע נח שקלו המים מעל הארץ, והלוא בגן עדן לא היה מבול כלל, ותירץ 'ואולי היו שערי סגורים שלא יכנסו שם המים, וכאשר קלו המים נפתחו'. והרי שבעת אשר שולט מבול בעולם הרי אף ה'גן עדן' מסוכן הוא להקרב, ואין עצה ואין תבונה אלא לסגור שערי מפני המים הזידונים. ולדרכנו יש ללמוד, שבעת אשר היצר הרע בוער בסערת אש ברחובה של עיר, והמים הזידונים מאיימים לשטוף את העולם, ביכולתם להחריב ח"ו בתי ישראל ואפילו בתי כנסיות ובתי מדרשות, ומן החובה להיות 'גודר גדר' לעמוד בפרץ בשמירה מעולה על הפתחים - מכל מיני כלים שונים והמבין יבין, ועל ידי זה יוכל לשמור על 'גן עדן' שלו כראוי.

בא וראה עד כמה צריך האדם 'לסגור' עצמו מכל השפעה רעה, שהנה דרשו חז"ל (סנהדרין קח.) מה שנאמר (כב) 'מכל אשר בחרבה מתו - ולא דגים שבים', והביא המהר"ל ב'גור אריה' מה שכתב הרא"ם, שלפי זה צריך לומר שה'דגים' לא השחיתו דרכם כמו שאר בעלי החיים, ומשום כך לא מתו. וצריך לבאר מדוע באמת דייקא הדגים שמרו על עצמם יתר משאר בעלי חיים (ופשיטא שאין להם יצר טוב גדול מהחיות והבהמות...) וביאר המהר"ל דבר נורא על פי מה שפירש רש"י הא דכתיב (ו ו) 'וינחם ה' כי עשה את האדם - נחמה היתה לפניו שבראו בתחתונים, שאלו היה מן העליונים היה ממרידן', וכתב המהר"ל 'מזה תלמוד כי האדם החוטא ממריד את כל השרויים במחיצה שלו', והיינו שאם היה האדם שרוי בעליונים הרי היה ממריד אפילו את המלאכים שיעשו כנגד רצון ה' ח"ו, ולפי"ז מבואר הטעם שלא חטאו הדגים אחר שאינם נמצאים עם האדם אלא חיים בים - ב'עולם' ובסביבה משלהם... אמור מעתה, הגודר עצמו בסביבה טובה כמה שפע רב ברוח ובגשם הוא מביא על עצמו.

וכלשון קדשו של הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (סוף פרשת אמור) 'כי הרשע הזה מביא שורש פורה בקרבך וכו', וכאשר עינינו הרואות בעולם הזה כאשר יש ח"ו שינוי אויר על ידי איש אחד, שיש לו ח"ו מיחוש החולי, יכול ג"כ להזיק לאחרים, ה' ישמרנו ויצילנו מכל רע בזה ובבא', היינו שכשם שהחולה בגופו מדבק את הבריאים במחלתו, כמו כן בענייני רוחניות מדבק הרשע את הצדיק רח"ל.

מעשה בבחור שלא חש בטוב, משבא לפני הרופא נשאל הבחור מדוע הוא מעשן... ענה הבחור לא מיניה ולא מקצתיה, מעולם לא הכנסתי ציגערעטל (סיגריה) לפי, אמר לו הרופא, הרי הנני רואה ב'צילומים' שכל ה'ריאות' שלך שחורות מעשן הציגערעטל'לעך, עד שנתברר כי אף שהבחור אינו מעשן מכל מקום כל סובביו מעשנים והוא 'נושם' יומם ולילה עשן פיח לתוך ריאותיו... ומכאן תלמד עד כמה גרוע היושב בסביבת חברים רעים אף אם אין לו כל שיג ושיח עמהם - דיו שהוא בקרבם.

ראו' טו. והקשה ה'אלשיך' הקדוש, מדוע ויילכו אחורנית', ואם מחמת שרצו לשמור את עיניהם מראות ברע, תסגי להו בסגירת ועצימת עיניים, ומדוע הפכו גם את פניהם אחורנית. אלא, שמראה שאינו מהור פוגע ב'צלם אלוקים' הנמצא לנגדו, אף אם אין עיניו פקוחות.

איתא ב'ירושלמי' (ברכות א ה) אמר הקב"ה - אם אתה נותן לי את לבך ועיניך, הריני יודע שאתה שלי, ומי פתי לא ירצה להיות נמנה על 'אנשיו' של הבורא...

ריח הניחוח - עיקר חשיבות האדם בעמידתו בנסיונות

אין לתאר ואין לשער גודל הנחת רוח שיש לפניו ית"ש מכל התגברות שאדם שובר ומכניע את עצמו וטבעיו, ובפרט אם הדבר עולה לו ב'מלחמה' קשה עם יצרו. וכדכתיב בפרשתן (ה כא) 'וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף עוד לקלל את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו', וכתב 'בעל הטורים', וירח - ב' במסורה, הכא, ואידך 'וירח את ריח בגדיו' (להלן כו כז), ומבאר הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע על פי מה שאמר כבוד אדוני אבי מורי ורבי, וירח ה' את ריח הניחוח, מהיכן בא ריח הניחוח לה' - מהאדם הקרוץ מחומר, והטעם כי בקרבו שוכן יצר הרע המסיתו להדיחו מעבודתו יתברך, והוא מתגבר עליו לעבוד את ה', מהתגברות זו עולה ריח ניחוח אשה לה' טו. וזהו שאמר הקרא 'וירח את ריח הניחוח ויאמר ה' לא אוסיף עוד כי יצר לב האדם רע מנעוריו',

יש שביארו שלכן ההולך במקום 'דאיכא דרכא אחרינא' נקרא רשע (ב"ב נו:) וכפירוש רש"י שנקרא רשע אף אם עצם עיניו ולא נכשל, כי עצם המראות האסורות אף בלא ראיית עיניים מטמאות את הנפש.

בעניין זה ביאר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע את הכתוב (ט כד) 'וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן' ובגמרא (סנהדרין ע.) דרשו כי דברים נוראים ביצע חם באביו בעת שנתו, אך דברים אלו אינם מופיעים בתורה, ולפי פשוטו של מקרא כל רעתו של חם עליו קללו אביו ואמר (פסוק כה) 'ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו' לא היה אלא על 'וירא חם אבי כנען את ערוות אביו' ובעבור שמינף נפשו בראיה אסורה נתקלל בקללה נמרצת זו לעולמים (הובא ביגדיל תורה).

ואין עצה ואין תבונה אלא לעשות 'תיבה' לעצמו ולהתרחק מן הרע כמטחוי קשת, ועל אחת כמה וכמה שצריך להיזהר ולהישמר מחברים רעים שיכולים להורידו לשאול תחתית רח"ל.

וכמו שהעמיסו צדיקים במאמרם (תענית כג.) 'או חברותא או מיתותא', שחבר טוב יכול לסייע מאד לאדם להתעלות ברוחניות, אך אם חלילה החבר אינו כשר והגון ח"ו אזי הוא בבחינת 'מיתותא' ועלול לגרור גם אותו לבאר שחת, ה' ישמרנו.

מעשה בבחור שלמד בישיבתו של הרה"ק מבאבוב זי"ע שהחל להתרועע עם חברים מפוקפקים ומצבו הרוחני החל מתדרדר מטה מטה... קראו הרבי ושאלו, האם ידעת מה פירוש תיבת ותמגר (בברכת ז'למלשינים'), לא ידע הבחור פירוש המילות, אמר לו הרבי, אף אני לא ידעתי פירושה של תיבה, אבל זאת אדע - כי איננו 'מריח' טוב, כי התבוננתי על שכני וידידיו וראיתי שכולם מינים רעים הם - לפניו תעקר ותשבר ולאחריו ותכלם ותשפילם, ה"י מכל אלו... ובזאת רמז לבחור שימהר לעקור ולשבר את 'קשריו' עם כל אלו הידידים.

טו. מענין לענין, איתא ברש"י (ט כג) כאשר כיסו שם ויפת את נח אביהם - 'שם שנתאמץ יותר מיפת לכך זכו בניו לטלית של ציצית ויפת זכה לקבורה לבניו', לכאורה צריך ביאור מה 'נתאמץ' שם יותר מיפת, איזו התאמצות נצרך לקחת 'שמלה' לכסות את אביהם, אלא הכוונה ש'נתאמץ' לעשותה בזריזות בחיות ובהתלהבות, ועל כך זכה למצוות ציצית שהיא שקולה כנגד המצוות כולם. אך יפת שאכן עשה אותו מעשה המצווה כאחיו שם, אבל עשאה ללא כל חיות - כמת, לכן לא זכה כי אם לשכר מידה כנגד מידה, שיזכו בניו לבא לקבורה, כי המת נצרך לקבורה... מעין זה אמרו במליצה דבנזקי 'בור' כתוב בתורה (שמות כא לד) 'והמת יהיה לו', כי הלומד בלא חיות כמת ל"ע, נשאר 'בור' ועם הארץ...

טז. הקשה הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרנ"ב ד"ה אלה), הרי הכל גלוי וידוע לפניו ית"ש, וידע כי יחרב העולם במבול, מדוע לא ברא את העולם רק מנח והלאה, אלא, שהבורא רצה להודיענו שגדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה (בריאת) שמים וארץ (כתובות ה.), וראה נא שכשהוא ברא את העולם לא היה לזה קיום כביכול, ואילו כשנח מסר את

כלומר, מאחר שהוא מעלה לפני נחת רוח, ע"י שיצרו רע מנעוריו ונלחם בו להתגבר עליו, לכן לא אוסיף לקלל את האדמה".

וזוסיף ה'קדושת לוי' להביא את דברי 'הצדיק ר' בער ז"ל (המניד הגדול ממעוריש ז"ע) שלא זו בלבד שעבודת בני ישראל מעלה 'ריח ניחוח' לפני ה', אלא הריהו כביכול עושה לעצמו בגד מעבודתם, ומתלבש

בו, ובוז מבאר את הפסוק (ישעיה מט ג) 'ישראל אשר בכך אתפאר', ש'אתפאר' הוא מלשון 'התלבשות' כדכתיב (ג ז) 'ויתפרו עלי תאנה'. ולא עוד, אלא שאין הקב"ה מלביש עצמו אלא מעבודת עם בני ישראל ולא מעבודת המלאכים, והטעם שהם מעלים כל כך תענוג מעבודתם, כי בקרבם שוכן היצר המדיחם מעבודת ה', והם כובשים אותו¹, מה שאין כן גבי המלאכים - כדאיתא בגמרא (שבת פט.). בתשובת משה רבינו למלאכים 'כלום יצר

נפשו לעבוד את ה' האלוקים נשאר יחידי וממנו יצאו כל באי עולם עד עצם היום הזה, ללמדך שכל העולם תלוי בעבודת האדם.

וכך אומרים בשם הגה"ק החפץ חיים זי"ע שה'נסיון' דומה הוא ל'מכרה זהב', היא חלקת קרקע המעורבים באדמתה גרגרי זהב, ועל הכורה להתעסק בבוץ, בחול ובעפר, לחפור ולחצוב בסלעים ולברר מתוכם את גרגרי הזהב, והגם שראשו על כרעיו על קרבו מתלכלכים בבוץ ושאר לכלוך, פניו משחירים כשולי קדירה, הרי הוא מלא 'ששון ושמחה' כמוצא שלל רב, ואם מישוהו ילעג עליו על מראהו לא ישית ליבו אליו כלל, כי יודע הוא שבכל רגע עולה ומתגדלת עשירותו לאין ערוך, כיו"ב, תאמר כלפי אותם העומדים בנסיונות קשים, עד שנראה שהם 'שחורים', אך אל ירך לבבכם, כי כל רגע ורגע שעומד בנסיון לבלתי לכת אחרי יצרו הרע הרי הוא עושה נחת רוח שאין למעלה הימנה, ועולה ומתעלה לאין גבול.

יז. משל, למלך רם ונישא שהיו לו שרים רבים יודעי נגן שהיו מנעימים לו תדיר בשירה ובזמרה, ולצידם הייתה לו ציפור שגם הייתה מזמרת לפניו, והנה כל הנאת המלך משירת השרים לא הייתה מגעת לרוב הנאה וקורת רוח שגרמה לו הציפור, שאלוהו השרים הרי שירתו עריבה עשרת מונים משירת הציפור ומדוע מתפעל המלך כל כך מהציפור, ענה להם המלך, בזה שאדם משורר אין כל חידוש בדבר, ולכן אין שירתו מביאה לידי ההנאה והתענוג שיש בשמיעת שירת הציפור שאין דרכו בכך. וכעין זה איתא מהרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע בספה"ק 'תורה אור' (פר' וישלח ד"ה והנה הקרבנות - במשל לציפור המדברת), ולדידן ייאמר, שירת ועבודת קרוצי חומר עריבה כביכול לפני הבורא יתברך עשרת מונים משירת המלאכים ועבודתם, כי הם 'אין בהם לא יצר ולא קנאה ולא שנאה' (עי' שבת פט.). ואין כל חידוש שעומדים ומזמרים לפניו יתברך, אבל אנן ששוכן בקרבנו 'יצר הרע המתגבר עלינו בכל יום' (סוכה נב.): למנוע מאיתנו כל זיקה של עבודת ה' ומתחזקים אנו שלא לשמוע לו אלא לעבוד את הבורא עבודה כזו מעלה קורת רוח מרובה לאבינו שבשמים, ומסיים שם ה'תורה אור', כי עינינו רואות שבאם יתענה האדם כמה ימים ייחלשו כל כוחותיו ולא יוכל לומר אפילו פרק אחד שבתהילים וכדו', וכן שאר מניעות שיש לאדם מקור וחום וכיוצא והנה אם אך יכניס אל פיו איזה דבר מאכל, מיד יחלו הכוחות לשוב אליו וכבר יוכל לרנן לבוראו, נמצא שאותם דברים הגשמיים הם הנותנים את הכח לעבודת ה', היש לך חיק גדול מזה קמי הבורא, שדבר גשמי מתרומם בכדי לזמר לו ולעבדו. יח. פעם שבחו לפני הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע - בחור פלוני הוא בן עליה, וכלל אין לו יצר הרע, ענהו ה'חזון איש', א"כ אינו אלא 'בעל מום'. כי זה כל האדם - שיש לו יצר והוא מתגבר עליו לעשות רצון קונו.

והנה ידוע להקשות כי כאן נאמר 'לא אוסיף עוד כי יצר לב האדם רע מנעוריו', והרי שמה ש'יצר סוכן בנו' הרי זה סיבה להקל על הדין, כי האדם אינו אשם כ"כ מאחר שחטא רק מחמת פיתויי היצר הרע, אמנם בסוף פר' בראשית, בתחילת עניין דור המבול, כתיב (ו ה-ו) 'וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום, וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ', ומבואר כי הא גופא סיבה היא לחומר הדין ולחורבן העולם. וביארו בזה, כי אם יצר מחשבות לבו 'רק' רע כל היום - אזי אכן אין תקנה, לעומת זאת מי שיצרו רע מנעוריו אלא שהוא מתמווד ונלחם, ואף אם נכשל אינו נשבר אלא מתחזק להמשיך להילחם, ושבע יפול צדיק וקם, הרי בזה גופא מעורר רחמים עליו...

שמעתי מפי איש נבון וחכם משל נאה, לאחד שרצה לבדוק האם ה'ווינקר' (blinkers) שברכבו (פנסים קטנים הקבועים בצידי הרכב מימין ומשמאל, והנהג מדליק אותם כשעולה ברצונות לפנות לימין או לשמאל, כדי להזהיר את הנהגים שמאחוריו) פועל כתיקונו

הרע יש ביניכם, על כן אין בעבודתם רבותא (חידוש) בטר רישא אויל – לקדש את ה'ראשית' וההתחלה ובפרט כל כך ט.

בפרשתן (ט ט), 'ויחל נח איש האדמה ויטע כרם', וז"ל, התחיל בפועל בלתי נאות, ולכן נמשכו מזה מעשים אשר לא יעשו, כי אמנם מעט מן הקלקול בהתחלה יסבב הרבה ממנו בסוף, כמו שיקרה בחכמות

זוה הכוונה ב'מסורה' שכתב 'בעל הטורים', וירח ה' ריח הניחוח - וירח את ריח 'בגדיו', שהריח ניחוח שבא לו מהאדם הוא כביכול 'בגדיו' שמתלבש בו.

או שמא צריך להחליפו, ואמר לבנו הקטן שישב על ידו, צא החוצה ואמור לי האם הוא 'עובד' כראוי אם לאו, יצא הבן ועמד מלפני הרכב, הביט היטב, והכריז 'עובד, לא עובד, עובד לא עובד', וחוזר חלילה... נענה לו אביו, אוי, רק בן 'קטן' מדבר כך, הטרם תדע כי אם הפנסים נדלקים ונכבים וחוזרים ומאירים ושוב נכבים הרי זה מורה שאכן הוינקער עובד כראוי... ואדרבה, אם היו הפנסים דולקים ברציפות ללא הבהוב היה זה סימן על תקלה וקלקול... לדידן ייאמר, העליות והירידות הם חלק מכל מהותו של אדם, וסימן ברור הוא שהוא 'חי', וזה כל עבודת האדם בחיי חיותו, ורק 'מת' או 'מלאך' אין לו ירידה ואינו 'נכבה' לעולם...

הנה נהגו כשמכינים את הנרות לכבוד שב"ק, שמדליקים אותם ומיד מכבים (כמובא ברמ"א סי' רסד ס"ט), ובפשוטו הטעם, שעיי"ז יהא נאחז האור יפה, אך רמז יש בה, כי עיקר העבודה 'זהחכמה' להדליק נר שכבה... וללמדנו כי גם אם נכשל ונדמה לו כי נכבה נר ה' נשמת אדם, אך יתחזק להדליקנו מחדש, ואדרבה עיי"ז יהא נאחז האור יפה. מעשה היה בימים מקדם, ביהודי שלא עמד בנסיון, ולצורך פרנסתו פתח את חנותו בעצם יום השבת, וישאלהו רבו - הרה"ק מהר"ש מליובאוויטש זי"ע, הרי יהודי אתה וידעת גם ידעת חומר 'חילול שבת' עד היכן הוא... ויען היהודי ויאמר, רבי, דער שבת איז א פעטע שטיקל... (השבת היא נתח שמן של רווח ממון, וחבל לי להפסידם), אמר לו הרבי, הידעת מדוע אסרה תורה 'מחיר כלב' (חפץ שהחליפו בעליו בתמורת כלב) יותר משאר בעלי חיים כחמור ושאר הטמאים, כי כך הוא טבעו של כלב - בראותו א פעטע שטיקל (נתח בשר שמן) הריהו עוזב את בעליו ועט לקראת ה'שלל' שמצא... ובזאת רמז לו הרבי, הבט נא למה ולמי דומה הנהגתך. לדידן ייאמר, כל איש בשלו - בכל מיני נסיונות בעת עסקו בתורה ותפילה ונקלע לידו א פעטע שטיקל 'לשון הרע', או בשמירת הקדושה וגדריה כשנקלע לידו... אל נא נדמה לכלב ולא נעזוב את אבינו שבשמים בעבור איזה פעטע שטיקל שנקראת לפנינו.

יט. בפרשתן (ו ט) 'מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה...שנים מכל יבואו אליך להחיות', כתב הרמב"ן 'הודיעו כי מעצמם יבואו לפניו שנים שנים, ולא יצטרך נח לצודם בהרים ובאיים, אחרי כן הוסיף הקב"ה לצוותו (ז ט) שיקח מכל הבהמה הטהורה שבעה שבעה, ובאלה לא אמר שיבואו מעצמם אליו אלא שהוא יצטרך לחזר אחריהם ולהביאם לתוך התיבה, כי הבאים להנצל ולחיות להם זרע (להמשיך קיום המין בעולם) באים מאליהם, אבל הבאים להקריב עולות לא גזר שיבואו מעצמם לישחט', וטעם הדבר כתב הרמב"ן לקמן (ז ט-ט) כי הבאים לקיום המין לא הצריכו הבורא יתברך לטרוח על זה, אבל הבאים לצורך קרבן אדרבה יטרח במצוה, כי המצוה יפה ביותר כשהיא באה על ידי טורח בעמל ויגיעה.

ויזכור את דברי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע על הפסוק בפרשתן (ח יא) 'והנה עלה זית טרף בפיה', ובגמרא (עירובין יח:) 'אמרה יונה לפני הקב"ה, רבונו של עולם, יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין בידי בשר ודם'. והכוונה היא שאפילו עלה קטן - מעט עבודה, אלא שהוא מרורין - שבא לאדם בקושי ובמריירות לעשות רצון קונו, דבר זה חשוב ומקובל לפניו ית' - מסורין בידך, יותר מעבודות גדולות אשר הם בלא יגיעה אלא מתוקין כדבש.

כ. מספרים על אברך שהתאונן בפני הרה"ק הרמ"מ מוויטעפסק זי"ע על יצרו הרע הנלחם בו ללא הרף ועד שעולה בידו לנצחו ולהתגבר על הניסיון האחד, מיד משית עליו היצר ניסיון חדש, ונענה האברך, רבי, כלו כל הקיצין וכבר אין בכוחי להלחם עמו, ענהו הרה"ק איתא שמעמידת בני ישראל בנסיונות נעשה בגד להקב"ה, ומדרך העולם לשנות מפעם לפעם את בגדיהם, כי אחר זמן מה מתרגלים למראה הבגד וכבר אין נהנים ממראהו, כמו כן הבורא יתברך מחליף כביכול את בגדיו על ידי הניסיונות החדשים המשחרים לפתחו של האדם - יומם ולילה לא ישבותו, כי בהתגברות האדם נעשה לו בגד 'חדש' כביכול.

מִהֶטְעוֹת בַּהֲתַחֲלָה^{כא}. עכ"ל. והרבה יש להתבונן בדבריו עד כמה צריך להיזהר על ה'ראשית' - ותחילת כל דבר שתהא בקדושה ובשלמות, וכגון השכמת הבוקר^{כב}, והדברים אמורים שבעתים בעמדנו בראשית השנה^{כג} ובראשית הזמן...'

והנה נודע מאמרו של הרה"ק מרוז'ין זי"ע (עירן קדישין חודש חשון) בביאור שם החודש 'מר חשוון', שהוא על דרך הא דאיתא בגמ' (מגילה כו:): שגם לאחר שמסיים האדם את תפילתו, אזי כל זמן שלא שהה שיעור מהלך ד' אמות 'תפלתו סדורה בפיו ורחושי מרחשן שפוותיה'

כא. משל למה הדבר דומה, לאחד שלבש בגד בחפזון ובבהילות, ולא שם לבו שרכס את הכפתור העליון שלא במקומו אלא הכניסו בתוך הפתח שמתחת, וכך המשיך לרכוס את כל הכפתורים עד למטה, ואז שם ליבו כי הבגד מונח עליו שלא ביושר אלא נראה כ... ואין בידו ברירה אחרת, אלא לפתוח את כל הכפתורים ולחזור לרכוסם כראוי, וכל זה בא לו כי היתה לו טעות ב'ראשית'...

כב. ובדרך זה הרחיב הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (בראשית) בביאור עניין הבל וקין ושייכותם לדורות עולם, דכתיב (לעיל ד ב-ז) 'וקין היה עובד אדמה, ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה', והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו, ויאמר ה' אל קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך, הלוא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ ואלו תשוקתו ואתה תמשול בו'. שהנה ידוע מה שפירשו צדיקי הדורות מה שנאמר (שמות יג ב) 'קדש לי כל בכור', שעיקר העבודה היא לקדש את ה'ראשית' [וזהו עניין 'בכור' שהוא הנולד הראשון], ובכלל זה היינו גם תחילת היום, שכפי שתהיה הראשית וההתחלה כך ימשך כל היום כולו, וגופא בתר רישא גריר. ומשום כך תקנו חז"ל לומר 'מודה אני תיכף בהקיצו משנתו, עוד בטרם יוריד כף רגלו לארץ, בכדי שהעסק הראשון שיעסוק בו בתחילת היום יהיה בקדושה. ועל כך נאמר לפתח חטאת רובץ', שעיקר תשוקת היצר הרע הוא 'לפתח', להכשיל את האדם בפתח היום ובהתחלת כל דבר שבקדושה, כי ממילא כל היום הוא 'שלו', ושם דייקא 'אתה תמשול בו', כי אם תתאמץ להתחיל בטוב הרי עי"ז תמשול ביצר הרע.

ובזה נבדלו קין והבל, כי הבל הביא מבכורות צאנו, ר"ל, שהיה מקדש תחילת כל יום ויום בענייני עבודת ה', וממילא היתה תפילתו זכה שלימה וצלולה ומן המובחר, על כן 'וישע ה' אל הבל ואל מנחתו' וקיבל עבודתו התמימה, אכן קין היה 'עובד אדמה', שהעסק הראשון בתחילת היום היה בעבודת האדמה, ורק 'מקץ ימים' בסוף היום הלך להתפלל, וכמו שנרמז באומרו ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה' - היינו תפילת מנחה לעת ערב, אך מאחר שהתחיל בעבודת האדמה על כן גם התפילה היתה מעורבת ב'פרי האדמה' - במחשבות זרות מעניין הפרנסה ועבודת האדמה, ומשום כך לא קיבל השי"ת את מנחתו.

ומסיים ה'דברי ישראל' בזה"ל, והנה ידוע התורה היא נצחיות, כן הוא בכל דור ודור יש בחינת קין ויש בחינת הבל, אם אדם לוקח הראשית והתחלת היום להבלי עולם הזה כך הוא כל היום אף כשהולך אחר כך להתפלל הוא 'מפרי האדמה' - מן הגרוע' במחשבות זרות משוקע בהבלי עולם הזה כידוע, אבל כשלוקח הראשית והתחלת היום לעבודת הבורא בתורה ותפלה אחד המרבה ואחד הממעט, אזי אף כשהולך אחר כך לעסק המשא ומתן אינו משוקע והוא נושא ונותן באמונה ובטחון וגם זו תורה, ודי למבין. עכ"ל.

כג. הנה מצינו בפרשת בראשית שחטא עץ הדעת נגרם בגלל הוספת גדר על ציווי השי"ת, וכמו שכתב רש"י (ג א) שהקב"ה ציווה על האדם שלא לאכול מעץ הדעת, וחווה הוסיפה באמרה שאסור עליהם גם הנגיעה בעץ, ודחף אותה נחש על העץ עד שנגעה בו, ואמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה, וכלשון רש"י 'הוסיפה על הציווי, לפיכך באה לידי גרעון, הוא שנאמר (משלי ל ו) אל תוסף על דבריו, ולכאורה תימה רבתי היא, וכמו שהקשה הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ פרשת וישב ד"ה ויהי כדברה) שבכל מקום הוספת סיג וגדר 'לשבח' נאמר, ולהדיא מצינו שחז"ל הוסיפו גדרים וסייגים להרחיק את האדם מן העבירה, ואי אפשר לקיים את התורה מבלי הוספת גדרים מסביב. אלא מבאר החת"ס, ודאי מחובת האדם לעשות סייג לתורה (אבות א א) וכל המרבה הרי זה משובח, אלא שאם חווה היתה חוזרת בתשובה תיכף לאחר שעברה על ה'גדר' ונגעה בעץ - שוב לא היתה נכשלת בגוף העבירה ולא היתה אוכלת, אך מאחר שלא התחרטה על הנגיעה באה לידי תקלה.

וביאור הדבר, כי הנה טעות נפוצה היא בפי ההמון, שמי שאינו עומד בקבלות הטובות שקיבל על עצמו הינו 'מוחל' לעצמו, וחושב שלא אירע מאומה ולא חטא כלום, ואף שאינו מקבל שכר טוב על הקבלה שלא עמד בה,

והנה כתיב בפרשתן (ט יג) 'את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ' - שנשבע הקב"ה שלא יביא יותר מבול על הארץ, ונתן על כך 'אות' היא הקשת, שעל ידי מראה הקשת 'זוכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם'. והתמיהה עולה עד לב השמים, וכי הבורא ית' צריך לאות ולזיכרון שלא יביא עוד מבול לעולם, הלא 'אין שכחה לפני כסא כבודך'. וביארו בזה, כי אכן לא לעצמו הניח הקב"ה את האות והסימן, אלא לדין ללמד לנו ארחות חיים כי הדרך הישרה להינצל מכל 'פרשת המבול', היא על ידי נתינת אות לזכרון עולם, וכלומר על ידי שמקבל על עצמו קבלות טובות וגדרים וסייגים וקובע לעצמו אות וסימן אשר יזכירו בשעת נסיון², ובכך ימנע מן החטא ויזכה להתקדש ולהיטהר. והדברים אמורים ביותר בעמדנו בשערי השנה החדשה, שעלינו לעשות 'אות ברית' לזכר כל ההתעלות וההתעוררות שהיתה בימים הקדושים, לטוב לנו כל הימים.

- שעדיין שפתותיו מרחשות וממלמלות את התפילה, ועל דרך זה יש לומר, כי לאחר כל התפילות הרבות והנשגבות של חודש תשרי עדיין שפתותינו מרחשות גם בחודש מר חשוון באותם התפילות³, וללמדך שעדיין יש לנו שייכות לעבודת הימים הקדושים שעברו עלינו לטובה⁴ ולכל אותם ההשפעות הטובות.

ומעלה יתירה בחודש זה - חודש מרחשוון המסוגל לסלק מאתנו לב אבן ולקבל לב חדש, וכמו שביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שיח שרפי קודש, הובא באמרי הרי"ם לחודש מרחשוון) ש'חשוון' הוא מלשון הכתוב (תהלים מה ב) 'רחש לבי דבר טוב' - שבחודש זה יתעוררו לבות בני ישראל לטוב [ובזה מבאר מה שאמרו ז"ל (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב) 'שמות החדשים עלו עמהם מבבל' - שבגלות למדו ענין החדשים, ולמה הם מרמזים].

ואילו הרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע (שמיני ד"ה אל) כתב שחודש זה מסוגל 'להשיג דעת התורה יותר מבשאר חדשים', עיי"ש.

אך לא 'נחרב העולם'... שהרי סוף סוף אין זה איסור תורה ואף לא איסור מדרבנן, אלא הוא עצמו הוסיף על עצמו איסור והפה שאסר הוא הפה שהתיר... והרי זה כמי שלא קיבל על עמו מעיקרא. אך באמת מחשבה זו היא טעות גדולה, שאחר שהוסיף עוד גדר וסייג הרי הוא מחויב לעמוד בזה, ואם מזלזל בקבלותיו מסוכן הוא לבוא לידי מכשול יותר ממי שלא קיבל על עצמו ולא כלום, ועל טעות זו הננו סובלים עד עצם היום הזה... שעדיין לא נשלם התיקון על אותו חטא של אכילת עץ הדעת.

ודברי תורה צריכים חיזוק ובפרט בימים אלו, שהרי מי לא קיבל על עצמו הוספה בתורה ובמעשים טובים ובגדרי קדושה במהלך כל ירח האיתנים שזה עתה יצאנו ממנו, וזהירות יתירה נדרשת עתה לעמוד באותם קבלות טובות, ולשמור על כל הגדרים והסייגים, ואף אם ח"ו כבר נכשל אזי ישוב ויתחזק לקבל על עצמו מעתה לחזור ולשמור כבבת עינו על הקבלות הטובות של חודש תשרי, ואדרבה ע"י תשובה זו יזכה לשמירה עליונה להינצל מכל חטא ועוון ומכל מרעין בישין.

כד. באופן נפלא המשיל זאת הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע, לגלגל המתגלגל בארץ, כי כך הוא מציאות הדברים, שגם לאחר שניטל ממנו כח הדוחף, ופסק אדם המגלגל מלגלגו, ימשיך מאליו להתגלגל להלאה - כלומר, שהוא נמצא עדיין תחת השפעת הגלגול, כיו"ב, מכיוון שפינו הרבה לדבר דברי תפילה, שבח והודאה, בקשה ותחינה במשך הימים הקדושים, אף משתמו הימים, עדיין ניכרת ונמשכת השפעת הקדושה לחודש חשוון הבא לאחריו.

כה. הנה אמרו חז"ל (תענית י) כי רק בז' במר חשוון מתחילים לשאול על הגשמים 'ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת', והיינו שלא יצטערו עולי רגלים בדרכם לשוב לביתם כשיזלפו גשמים על ראשם. ומעתה יש להקשות שלפי זה היו צריכים להפסיק לשאול גשמים מא' בניסן שהוא ט"ו יום קודם חג הפסח, כדי שלא יצטרכו עולי רגלים לכתת רגלם בדרך הליכתם לירושלים לקראת חג הפסח בתוך הגשמים. והרבה תירוצים נאמרו בכך.

אך בדרך הרמז יש לומר, כי באו חז"ל ללמדנו ארחות חיים שאין חוזרים מהרגל ומהיו"ט עם 'בוץ' (בלאטע) ברגלים... כלומר, אי אפשר לחזור לסדר חיי היום-יום כרגיל כאילו לא היה זה עתה ימים הנוראים וחג הסוכות ושמחת תורה... יכיר בעמצו שהוא 'נקי' ויתחיל מ'בראשית' בהתחדשות.

כו. דבר נפלא ששמענו בשם חכם וצדיק אחד לבאר 'בדרך צחות' ורמיזה, דאיתא בפרשתן שהוצרך נח לבנות שלוש קומות בתיבה, וכדכתיב (ו טז) 'תחתיים שניים ושלישים תעשה', ופירשו חז"ל (סנהדרין קח:) תנא, תחתיים

באר הפרשה - פרשת נח

עולם חסד יבנה - קיום העולם רק בזכות מידת החסד
בפרשתן 'אלה תולדות נח', ובמדרש (ב"ר ל ה, נחא
 לעליונים נחא לתחתונים) נח לשמים ונח לבריות^כ,
 ומבאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה נח איש) כי
 להיפך ממנו היו בני דורו, שהיו מושחתים בינם לבין
 הבריות^כ מלבד מה שהשחיתו דרכם בינם לבין קונם,
 וזהו אומרו (ו יב) 'וירא א' כי השחית כל בשר את
 דרכו על הארץ', שלא הלכו בדרכי השי"ת מה הוא
 רחום אף אתה רחום^כ. וז"ל החת"ם, משום כי השחית
 כל בשר את דרכו על הארץ, דרכו מוסב על אלוקים
 - שהשחיתו דרכי אלוקים, שהוא רחום וחנון^ל, מה
 שראוי לאחוז בדרכיו ולהיות בין אדם לחברו חומל

לזבל, אמצעיים לבהמה, עליונים לאדם' (והובא ברש"י), ולכאורה יש להקשות לשם מה הוצרכו לבנות קומת מדור לבני
 האדם, והרי איתא בחז"ל (תנחומא ט) 'כל אותן שנים עשר חודש לא טעם טעם שינה לא נח ולא בניו, שהיו זקוקין לזון
 את הבהמה ואת החיה ואת העופות', ואם ממילא שהו בכל המעת לעת 'סביב' בהמות והחיות במדור המיועד להם,
 ומה צורך יש להם במקום מגורים שלא 'זכו' כלל לראותו... אלא שרצה הקב"ה שיזכרו היטב שאין זה 'מקומם'... שלא
 יטעו לחשוב שאכן הם כבהמות... אלא דעו היטב כי בני אדם אתם, ו'מקומכם' בין בני אדם... ואל תהיו כסוס כפרד...
 כז. ידועה קושיית העולם על דברי חז"ל (עירובין יח: הובא ברש"י ז א) שבשעה שדיבר ה' אל נח אמר לו 'אותך ראיתי
 צדיק' ואילו בריש הפרשה כשדיבר עליו שלא בפניו אמר 'נח איש צדיק תמים' - מכאן שאומרים מקצת שבחו
 של אדם בפניו וכולו שלא בפניו, ולכאורה צ"ב, שהרי חזינן כאן שבפניו אומרים מחצית שבחו של אדם, ולא רק
 מקצת, כי שלא בפניו אמר ב' מעלות ובפניו אמר רק מעלה אחת. וביאר הרה"ק ה'מקור ברוך' זי"ע, כי אף איש
 הוא מעלה גדולה... נמצא שבפניו אמר רק מעלה אחת צדיק, ושלא בפניו שבחו בשלשה שבחים - איש, צדיק,
 תמים הרי שבפניו אמר רק מקצת.

כח. הנה כתיב (ט יא) 'ותשחת הארץ לפני הא-לקים', בספר 'מקרא מפורש' (להג"ר יצחק יהודה טרונק זצ"ל אב"ד קוטנא,בן
 בנו של הג"ר יהושע מקוטנא זצ"ל הישועות מלכו) כתב לרמז, דהנה 'לפני הא-לוקים' תרגומו בשפת האידיש 'פאר גאט',
 ויתפרש לפי"ז, שעשו מעשי השחתה 'פאר גאט', היינו כאילו שהוא 'לשם שמים', כלומר, יש אנשים אשר לדאבוננו
 מציקים לאחרים ומתנהגים בהשחתה, וחושבים - או אומרים, שזהו למען כבוד יתברך, וכלשונו 'ובשמו עשו כל
 התועבות'. ומאד ירחק האדם מזה.

כט. פעם באה אלמנה לפני הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע, ודמעתה על לחיה כי בתה ה'כלה' יושבת בבית, ואין
 בידה פרוטה להשיאה, סייע לה הרה"ק בסכומים הגונים, לא ארכו הימים וזמן החתונה קרב ובא, שוב נכנסה
 האלמנה בפנים בוכיות, כי בתה הכלה נתקפה בשגעון ואיננה מסכמת להיכנס לחופה כל עוד שלא אקנה לה 'שטערן
 טיכל' (מטפחת העשויה בקשירה מסויימת) העולה הון רב, ובקושי הצלחתי להשיג עד עתה את המיעוט המוכרח להוצאות
 נישואין, מאין אקח עתה ממון לצורך אותה מטפחת, קם הרה"ק ממקומו, הוריד צרור כסף שהיה מונח ע"ג הארון
 שבחדרו, ונתנו לאלמנה למען תקנה בו את המטפחת הנ"ל. כשמוע הרבנית מה עשה בעלה הרה"ק שפכה לבה
 לפניו, בתמיהה גדולה, וכי לאשה אחת ניתן כל הסכום הגדול שהיה מונח לעת הצורך, ואם להעניקו לצדקה הרי
 היה אפשר לפרנס בסכום זה 20 משפחות לקראת שב"ק.

אמר לה הרה"ק, אף אני בקומי ממקומי - לקחת את הסכום הגדול בידי, מיד עלו מחשבות אולי עדיף לפרנס
 בהם 20 משפחות, אבל אמרתי לעצמי הרי המעות הללו מונחות במקומן זה כבר כעשר שנים, ומעולם לא על דעתי
 לחלקם למשפחות נצרכות, מדוע דייקא בזה הרגע באו בקרבי מחשבות כאלו, ללמדך כי כל אלו מניעות מצד היצר,
 ולא מצד הקדושה באו הנה.

ל. כבר הבאנו את דברי הרה"ק מרוזין זי"ע, מי שתיקן את מידותיו, יש בידו לשאת ולסבול אחרים. אבל אם
 בעצמו אינו טוב, שעדיין לא תיקן את מידותיו, אזי לפתח חטאת רובץ - ימצא חטאים וחסרונות אצל כל אחד
 (ומבאר בזה את הקרא 'אם תיטיב שאת'), כי כך מנהגו של עולם 'להאשים' בכל עת את פלוני ופלוני, ואילו את עצמו יצדיק
 בת"ק תירוצים שונים ומשונים, ותיקון העולם הוא כשהאדם מכיר שהחסרון הוא בו ולא באחרים.

והנה, ידוע מעשה שסיפר הרה"ק העניך מאלכסנדר זי"ע, איש תם העונה להגדרת 'עם הארץ' במלא תפארתה,
 נכנס בבוקרו של שבת חול המועד לבית הכנסת לתפילת שחרית, בהגיעו לתפילת 'שמונה עשרה' חשב, מן הסתם
 מתפללים היום תפילת 'יום טוב' - אתה בחרתנו, ולא אתה קדשת שהיא תפילת השבת, וכן עשה, אלא שבהגיע

וגם זוכים בעלי החסד לבניין עולמם הפרטי בבנים מהוגנים. וכן כתב ה'ספורנו' על הפסוק בפרשתנו (ו' ט) 'ויולד נח שלשה בנים', מאז שהתחיל להזכיר בני דורו זכה לבנים. כי לא מצינו בתורה מי ש'המתין' לבנים כדוגמת נח שהיה כבר בן חמש מאות שנים ועדיין לא זכה לפרי בטן, ורק בזכות שהחל לעסוק ב'זיכוי הרבים' זכה ל'ויולד נח שלשה בנים'.

בעניין זה ידועים דברי הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (הובא בכמ"ק שתלמידו הגאון מברדיב בעל הדברי אברהם אמר זאת לפניו וקילסו מאד), שהיה מבאר בכתוב (תהלים לו כו) 'כל היום חונן ומלווה וזרעו לברכה' - כי על ידי שהוא כל היום חונן ומלווה וגומל חסד ליד עם הבריות, בשכר זאת יקויים בו 'זרעו לברכה', שיזכה לבנים טובים וכשרים^ל. גם יזכה לשאר מילי דמיטב ולרוב ברכה, וחיו יאריכו ויתברכו לאין ערוך^ל, כי על ידי שהאדם

וחונן^{לא}, ואילו עשו בן הי' הקב"ה מרחם וחונן אותם אעפ"י שעברו עבירות בינם לקונם, אבל עכשיו שלא עשו כן נחתם גז"ר שלהם^{לב}.

ובזכות החסד 'יבנה' העולם כולו^{לג}, וגם 'העולם' הפרטי של זה שגומל חסדים. וכדאיתא במדרש (שוח"ט לו) ששאל אברהם אבינו את שם בן נח 'ביצד יצאת מן התיבה, אמר ליה בצדקה שהיינו עושים שם, אמר לו, וכי מה צדקה היה לכם לעשות בתיבה - וכי עניים היו שם, והלא לא היו שם אלא נח ובניו, אמר ליה, עשינו צדקה עם הבהמה, החיה והעוף. ולא היינו ישנים, אלא נותנים היינו לפני זה ולפני זה כל הלילה. באותה שעה אמר אברהם, ומה אילולי שעשו צדקה עם בהמה וחיה ועוף לא היו יוצאין, וכיון שעשו צדקה יצאו, אני אם אעשה עם בני אדם על אחת כמה וכמה, באותה שעה נטע אשל בבאר שבע, אכילה שתיה לוויה'.

לחזרת הש"ץ שמע את ה'בעל התפילה' מתחיל אתה קדשת ולא אתה בחרתנו, מכיון שכן בבואו לתפילת מוסף החל 'אתה תכנת'... ושוב שמע בחזרת הש"ץ שטעה כי החזן החל באתה בחרתנו, על כן משחזרו לתפילת מנחה החל ב'אתה בחרתנו', ושוב שמע את הבעל תפילה פותח ב'אתה אחד' ולא בתפילת יו"ט, אז הסיק בעצמו מסקנה אחת בראשו של 'כפרי' שאין לבעל תפילה אלא מטרה אחת ויחידה לעשות ההיפך ממנו... ניגש אליו בפני קהל עם ועדה והטיח בו כעסו במרירות לב. אך האמת תורה דרכו כי ה'בעל תפילה' יודע היטב את אשר לפניו, וכל החסרון אינו אלא באותו איש 'זועף' וכועס, לרוב בערותו ועם הארציותו. אף אנו נאמר, בל תדון את חבריך כי הוא מלא חסרונות ומחפש להכעיסך, אלא אדרבה, כך תלוי הכל, אם תיטיב - תוכל להבין ולסבול כל אחד ואחד. לא. דבר נפלא מצינו במדרש (תנחומא ה) בזה"ל, נח איש צדיק, על שזן את בריותיו של הקב"ה נקרא צדיק. שני בני אדם נקראו צדיקים על שזנו את הבריות, נח ויוסף, שכך כתוב בו 'על מכרם בכסף צדיק (עמוס ב ו), וכתוב בו 'ויכלכל יוסף' (בראשית מז יב). עכ"ד המדרש. והיינו שלא מצינו בכך התורה מי שיעיד עליו הכתוב שהוא 'צדיק' זולת נח ויוסף, ופירשו חז"ל מעלתם היתירה שמשום כך זכו לזה - כי זנו את הבריות, ומכאן תלמד מעלתם הנשגבה של בעלי גמילות חסדים.

לב. מעניין לענין באותו ענין, כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (חפץ חיים עשין ב), וז"ל, ולא לחנם כתבה לנו התורה מעשה דנח (ט כא-כב) 'וישת וישכר ויתגל וכו' וירא חם וכו' ושם ויפת כסו את ערות אביהם', וגם ספרה לנו התורה את הברכה שברכם נח ונתקיימה לבסוף, להראות לנו את גדולת המדה הזאת שצריך האדם לחפות על גנות חברו בכל כוחו כמו על עצמו, עכ"ל.

לג. איתא במדרש (בר"ר לג ב) מעשה שהיה בימי רבי תנחומא כשהייתה עצירת גשמים ובאו ואמרו לו יגזור נא רבינו תענית, וכן עשה, בהגיע יום השלישי לתעניתם (התענו כדת של תורה שני וחמישי ושני, ומעשה זה היה ב'שני' השני שהוא פעם שלישי לתעניתם) ועדיין לא ירדו גשמים, עלה רבי תנחומא ודרש לבני ישראל, בְּנֵי, התמלאו רחמים אלו על אלו והקב"ה מתמלא רחמים עליכם, ומובא שם מעשה באריכות על איש שנתן מעות לצדקה למי שעפ"י סדר העולם לא היה מעניק לו אפילו פרוטה אחת, אז הגביה רבי תנחומא פניו כלפי מעלה ואמר, רבון כל העולמים, מה אם זה שאין לה עליו מזונות ראה אותה בצרה ונתמלא עליה רחמים, אתה שכתוב בך (תהלים קמה ח) 'חנן ורחום', ואנו בני ידידיך בני אברהם יצחק ויעקב עאכו"כ שתתמלא עלינו רחמים, מיד ירדו גשמים ונתרווה העולם.

לד. ואף אם לא חננו הקב"ה בממון רב יוכל להיטיב לבריות במאמר פיו, וכבר אמרו שזה כל האדם - לחזק ולעודד את רעהו בדיבורים טובים, שהרי כך כתיב (בראשית ב ז) 'ויהי האדם לנפש חיה', ובתרגום - 'לרוח ממללא'. כלומר שעל שם כוח הדיבור נחשב ויהי לאדם. אמור מעתה למה נעשה כוחו של דיבור, וכי לעצמו הוא

באר הפרשה - פרשת נח

גומל חסד הרי הוא גורם לקיום העולם כולו, וכדוגמת נח שבזכות שהתחסד עם כל החיות והבהמות זכה ש'עולם חסד יבנה' ובנה את כל העולם כולו.
 לתקבל צלותהון ובעותהון קדם אבוהון די בשמיא להריק עלינו שפע ברכה והצלחה, על מי מנוחות ינהלנו, עד יבוא לציון גואל בב"א.

נעשה, והרי אין איש המדבר אל עצמו אלא אל רעהו... (כי העיניים משמשים את האדם לראות בעצמו, וכן באזניו 'הוא' שומע, ואילו הדיבור נעשה לדבר אל זולתו... ורק מי שמחזיק עצמו 'פיקח הדור' ידבר ויתיעץ עם עצמו כי אין לו עוד ידיד חכם כמוהו...), **אלא וודאי עיקר בריאת האדם ועיקר מהותו הוא עבור השני וזוהו כתיב ויהי האדם.**

יש שרמזו שלכן אין מתחילים בבקשת הגשמים – ותן טל ומטר לברכה עד ז' חשוון 'כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת' (שבזמן הבית הוצרכו עולי הרגלים לחזור לביתם אחר החג, והרי קושי הדרך מתגבר מאד בעת הגשמים ע"כ היו ממתנינים בבקשת הגשמים עד שיגיע האחרון שבישראל לביתו שבנהר פרת), וקצת צ"ב וכי עדיין שייכת סיבה זאת לגבי דידן, והרי לדאבון לב חרב הבית ובטלה העליה לרגל... אלא, כי אכן, זאת רצו חז"ל שלדורות עולם יזכרו שמעולם הנהיגו להמתין עבור האחרון שבישראל ולאחר הבקשה על הגשמים, והיו מעייניהם נתונים לחשב חשבונו של פלוני – למען ייטב לו בדרכו...

לה. דבר נפלא כתב ה'משך חכמה' על הפסוק (ט ט) 'ויחל נח איש האדמה', וז"ל, במדרש (בר"ר לו ג) אמר רב ברכיה, חביב משה מנח, נח משנקרא 'איש צדיק' (ו ט) נקרא 'איש האדמה', משה משנקרא 'איש מצרי' (שמות ב יט) נקרא 'איש אלוקים' (דברים לג א). הענין, דיש שתי דרכים בעבודת השם יתברך, דרך אחד מי שמייחד עצמו לעבודתו יתברך ומתבודד, ויש מי שעוסק בצרכי צבור ומבטל עצמו בשביל הכלל ומפקיר נפשו עבורם, ולפי הנראה בעיני בשר תגדל מעלת המתבודד על מעלת העוסק בצרכי צבור, שהרי המתבודד מתעלה בעבודת הקודש מעלה מעלה, ואילו זה ירד ממדרגתו ל'עמך'... ובכל זאת מצאנו שנח התבודד, ולא הוכיח את בני דורו, לכן אמרו עליו שאף הוא היה ראוי לכליה, ורק מתבודד לעצמו היה, בכל זאת אחר שנקרא 'איש צדיק' ירד ממדרגתו ונקרא 'איש האדמה', ומשה נקרא (בתחילה) 'איש מצרי' - שהוכרח לגלות, שזה מורה פחיתות בנפש – מכל מקום, הואיל ומסר עצמו על ישראל בהריגת המצרי נקרא 'איש אלוקים', שהגיע לתכלית השלמות מה שיוכל האדם להשיג.
 לו. ובאמת כן איתא להדיא בגמרא (ב"ב ט): רבי יהושע בן לוי אמר, כל הרגיל לעשות צדקה - זוכה הויין לו בנים בעלי חכמה, בעלי עושר, בעלי אגדה, בעלי חכמה. ובכלל זה מי שלא זכה עדיין לבנים ודאי יזכה לבנים, ואף גם זאת שיהיו בניו בעלי חכמה וכו'.

הרה"ק רבי ברוך מזיכלין זי"ע הזכיר את חתנו שהמתין לישועה לזרע של קיימא לפני הרה"ק הרבי רבי הענין מאלכסנדר זי"ע ובפרשת נח הוה מעשה, אמר לו הרבי רבי הענין, הנה מתחילה כתוב 'אלה תולדות נח' ואיתא ברש"י הק' 'עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים', ובהמשך הכתוב - 'ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת', ולכאורה צריך ביאור מדוע פירש מתחילה 'תולדות נח' על המצוות ומעשים הטובים כשלפי פשוטו של מקרא קאי על לידת שלשת בניו הכתוב מיד בסמוך, אלא, בשמים ממעל יש 'שערי תולדה' אשר משם נשפע לבני האדם 'זרע של קיימא' והם עומדים בסמוך לשער גמילות חסדים. ופעמים ששערי תולדה סגורים וקשה ביותר לפתחן, אז העצה היעוצה להיכנס אל השער הסמוך ב'שער גמילות חסדים', ומשם אפשר בנקל לבקוע גם את 'שער התולדה' ולזכות לזרע קודש, וזה נמי היה אצל נח איש צדיק' שהמתין חמש מאות שנה לזרע של קיימא, ועל כן עסק במצוות וגמילות חסדים, ומשם נפתח לו גם שער התולדה, ולזה כיוון רש"י 'עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים' שע"ז זכה ל'ויולד נח שלשה בנים' כפשוטו ממש.

לז. ומעניין לעניין באותו עניין, בפרשתן (ט ו) 'שופך דם האדם באדם דמו ישפך', כתב הרה"ק מקאמרנא זי"ע בחומש 'היכל הברכה' (ט ה) מכאן אזהרה רבה למקפח את פרנסתו של חברו ויורד לאמנות חברו הרי הוא כשופך דמים ממש. גם הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע היה אומר שהמקפח פרנסת חברו הריהו ב'סכנה' עצומה, ומעשה היה בדידיה שאחד מחסידיו ירד לחיי הרב בקהילתו, קרא לו רבי יחיאל ואמר לו, דע לך, מקובלני מרבתי שכל היורד לאומנותו של חברו הרי הוא מקפח את חיי עצמו, וקרא עמו את הפסוק 'שופך דם באדם דמו ישפך' מילה במילה כמקריא את הסוטה, והזהירו מאד לבל ישוב לדרכיו הנלוזות, ואכן קיבל החסיד על עצמו תיכף להפסיק את כל פעולותיו נגד הרב בעירו, אך משחזר לעירו היטוהו חבריו הרעים אחריהם וחזר לסורו לירד לחיי הרב, ותיכף לאחר מכן החל לירוק דם עד שיצאה נפשו. ומידה טובה מרובה למי שמסייע לחברו בפרנסתו עד כמה זוכה הוא לברכות עד אין קץ.